

Muhammet ibn Aliýan Nesewi

Category: Kitapcy, Taryhy şahslar, Türkmen dili

написано kitapcy | 21 января, 2025

Muhammet ibn Aliýan Nesewi MUHAMMET IBN ALÝÝAN NESEWI

■ Pirler penahyňdyr gözel Aşgabat!

Yslam dini Orta Aziýa ýaýran wagtyndan başlap Türküstan diýary müñlerçe, belki-de ýüz müñlerçe beýik welileriň, öwlüýäleriň ýaşap geçen mekany boldy. Garassyz we baky Bitarap Türkmenistan döwletimiz hem şol ärleriň we pirleriň ýaşan mukaddes watanydyr. Muhammet Münewweriň öz atasy Mäne baba baradaky kitabynda diňe Nusaýyň özünde we golaý-goltumynda 400-den gowrak beýik welileriň-pirleriň ýaşap geçendigini belleyär. Gözel paýtagtymyz Aşgabady etekläp oturan gadymy Nusaý galasynyň günortasynda, mundan 1000 ýyl töworegi ozal uly gonamçylyk bolup, şol gonamçylykda ady yslam dünyäsine belli bolan keramatly pirler we halatly pirler jaýlanypdyr. Nusaýdan daş bolmadyk Bisme obasynda bolsa keramatly pir Alyýan Nesewiniň gubury bar ekeni. Birmahallar gadymy Nusaý topragy zyýarat edilýän mübärek mekan bolupdyr. Hatda Hezreti Mäne babanyň özü-de bu ýere zyýarata gelýän ekeni.

Aýtmaklaryna görä, Horasanyň halky başyna bir bela inse, ýa-da başga haýsydyr bir kynçylyga duçar bolsa, ýüzlerini Nusaýa tarap öwrüp, doga-dileg eder ekenler. Mümkinçiliği bar adamlar bolsa bu ýerde ýatan keramatly pirleriň guburlaryna zyýarata gelipdirler. Haraý gözläp gelenleriň dilegleri, şol ýatan keramatlylaryň hormatyna, Allanyň dergähinde kabul hem bolupdyr. Şonuň üçinem Nusaý topragyna geçmişde "Şam-i kuçek" ("Kiçi Şam") diýipdirler. Şam (Siriýa) pygamberleriň, enbiýalaryň iň köp jaýlanan diýarydyr. Nusaýda-da keramatly pirleriň ýüzlerçesiniň jaýlanmagy bu ýerlere şeýle at berilmegine sebäp bolupdyr.

Şeýle gudratly mekanda ýaşap ýörenedigimize guwanmaga we buýsanmaga doly haklydyrys. Asuda ýurdumyzyň we gözel paýtagtymyzyň asmanynyň arassa we parahat bolmagynda Aşgabady

tirsekläp ýatan şol beýik pirleriň eziz ruhlarynyňam bize mälim bolmadyk syrlarynyň we hikmetleriniň bardygyny unutmalyň.

■ Alyýan Nesewi kim bolupdyr?

Şeýle beýik welileriň biri hem X asyrda Nusaýda ýaşap geçen Muhammet ibn Alyýan Nesewidir. Onuň doglan we aradan çykan ýyllary belli däl. Muhammet ibn Alyýan Nesewi öz döwrüniň meşhur yslam alymlarynyň biri bolupdyr. Şeýle hem ol meşhur weliler Ebu Osman Haýrynyň we Jüneýit Bagdadynyň ylym mejlislerine gatnaşyp, olardan sapak alypdyr. Muhammet ibn Alyýan beýik alymlygy bilen bir hatarda görkezýän keramatlaryny, halka edýän hümmet-şypsasyny gizläp durmandyr. Alyýan Nesewi barada eýranly alym Abdur Rafi Hagigat öz kitabynda giňişleýin maglumat berýär.

Şeýle Muhammet Münewweriň Mäne baba baradaky kitabynyň türkmen dilindäki neşirinde bu beýik pir barada şeýle maglumat berilýär:

"Nusaýa ýetenimizden soñ, Bismä barmagy ýüregimize düwdük, çünki Bismede şyh Ahmet Alynyň mazary bardy we biz oňa zyýarat etmekcidik". "Bisme" diýilýän Nusaý şäherinden iki parsahlykda ýerleşýän kiçiräk obanyň adydy we şyb Ahmet Nusaýlynyň (Alyýan Nesewiniň) mazary şol ýerdedi. Şyh Abu Osmanyň müridi olan şyh Ahmet Nusaýly Horasanyň şyhłarynyň şyhydy. Şyh Abu Abdyrahman Sulemi "Sopy ymamlarynyň derejeleri" ("Tabakaty aimet as-sufiye") atly kitabynda onuň adyny "Muhammet Osman Nusaýly" diýip getirýär, ýöne ol Nusaý welaýatynda Ahmet Aly ady bilen meşhurdyr. Il içinde Ahmet Alynyň şerapatly halatlary we keramatlary aý gorlen ýaly äsgärdir... (Maglumat üçin seret: agzalan kitabyň 35-nji sahypasy).

■ "Biz seni agaň bilen kuwwatlandyrarys!"

Şeýle hem şol kitapda Mäne babanyň oglы Hoja Aby Tahyryň aýak agyra duçar bolşy we onuň Alyýan Nesewiniň guburna zyýarat edip, pirden şypa tapşy barada şeýle gyzykly maglumat

berilýär:

"Biziň şyhymyz (ýagny Mäne baba) bu sapardan gaýdyp gelenden soň, şeýle zatlar bolupdy, ýagny biziň şyhymyz sopularyň bergileri bilen baglanyşykly mesele boýunça uly ogly Hoja Abu Tahyry Nusaýa ugratdy. Abu Tahyr Nusaýa gelenden, aýagynda bir agyry peýda bolup, ony hereket etmekden galdyrdy. Ol ýok wagty Mänedede şyhyň bir ogly boldy we şyh oňa Mutahhyr diýip ag goýdy. Şyh öz keramaty we weliligi bilen Nusaýda Hoja Abu Tahyryň aýagynyň agyryp, gymyldap bilmeýändigini bildi we bir derwüsi çagyryp, oňa: "Sen Nusaýa bar-da, Abu Tahyry gör" diýýär we Abu Tahyra şeýle mazmunly hat ýazýar:

"Bismillähi-r-rahmany-r-rahym! Biz seni agaň bilen kuwwatlandyrarys!" (Gurhanyň 28-nji süresiniň 35-nji aýatyndan). Bize habar ýetişine görä, sen aýak agyry keseline sezewar bolupsyň, şonuň üçin Bismä baryp, Ahmet Alynyň guburyna zyýarat etseň, enşalla, ol dertden saplanarsyň".

Hat Hoja Abu Tahyra barandan, ol Bismä zyýarata gitmegi ýüregine düwýär we ony kejebä mündürip, Nusaý şäherinden Bismä eltýärler. Abu Tahyr bir gije şyh Abu Alynyň guburyny düýnäp ýatýar, ertesi gün Hak subhana we Tagalanyň şepagaty bilen ähli derdinden doly saplanýar, şondan soň ol şähere pyýada ýöräp dolanyp gelýär.

(Maglumat üçin seret: agzalan kitabyň 35-36-njy sahypalary).

■ Nesewiden parçalar

Bir gün Alyýan Nesewiniň kellesine bir pikir gelýär. Näçe oýlansa-da oňa jogap bilmeýär. Öz ýanyndan "bu sowalyň jogabyны Ebu Osman Haýrydan başga biljek bolmaz" diýýär we oňa jogap tapmak üçin Nişapura ýola düşýär. Ol Nusaýdan Nişapura baryp, sowalyna kanagatlanarly jogap alýança duz datmaýar, hatda bir damja suwam içmeýär.

◊ ◊ ◊

Muhammet ibn Alyýan:

– Harama düşerin gorkusy bilen mubahlaryň (haram edilmedik amallar) köpüsini terk etmek ahyret arzuwynyň açarydyr.

◊ ◊ ◊

Muhammet ibn Alyýan:

– Gözüň görüp duran nygmatlary saňa eçileni nädip söýmersiň? Özem Oňa uýman, Ony söýyändigiňi nädip aýdyp bilyärssiň?!

◊ ◊ ◊

Alyýan Nesewiden:

– Allatagalanyň gulundan razy bolmagynyň alamaty näme? – diýip soralanda, ol:

– Ybadatlaryň süýji we rahat, günäleriň bolsa zäher ýaly we agyr gelmegidir – diýip jogap berýär.

◊ ◊ ◊

Muhammet ibn Alyýan:

– Jomart öz jomartlygyny pes görmese we jomartlygyny kabul eden adamy özünden ýokary hasaplamaşa sopy bolup bilməz.

◊ ◊ ◊

Muhammet ibn Alyýan:

– Pakyr-pukaralar bilen söhbetdeş bolan adam olar bilen syryň salamaty, nebsiň jomartlygy, könlüň giňligi, berilen nygmatlar bilen başyna düşen müşakgatlara çydam edişleri barada söhbetsin.

◊ ◊ ◊

Muhammet ibn Alyýan:

– Garyplaryň iň garyby özünü baý etjek kişä (Hudaýa) gowşup bilmeýän adamdyr.

◊ ◊ ◊

Muhammet ibn Alyýan:

– Ýagşylyk we ýagşy gylyk diniň nökeri, adamyň goragçysy,

möminiň sakçysydyr.

◊ ◊ ◊

Muhammet ibn Alyýan:

– Her bir işde jomartlyk – bu özünde bolan her bir hüyhäsiýeti kemçilikli görmekdir.

◊ ◊ ◊

Muhammet ibn Alyýan:

– Allatagaladan sogap tama edip ýa-da berjek azabyndan gorkup Oňa hyzmat eden özünüň hantamaçylygyny we genjimligini görkezýär. Guluň hojaýynyna nämedir bir zatdan hantama bolup hyzmat etmeginden erbet zat ýokdur.

◊ ◊ ◊

Muhammet ibn Alyýan:

– Men bu ýoluň başlangyjydakam, nebsimiň apatlaryny görer ýaly we onuň gizlenen ýerlerini biler ýaly derejä gelipdim. Oňa garşy kalbymda hemişelik ýigrenç bardy. Bir gün bogazymdan tilki çagasyň gygyrýan sesi ýaly ses bilen bir zat çykdy. Allatagalanyň gudraty bilen maňa ony tanamaga güýç berildi. Men onuň öz nebsimdigiň bilip, aýagyň aşagyna salyp depgiläp başladym. Emma ol her gezek depgilänimde has gabaryardy. Oňa: "Sen niçiksi zat, başga zatlary ursañ-ýençseň döwülmek we pytramak bilen bolýar. Sen bolsa gaýtam ulalýaň?" diýdim. Ol maňa şeýle diýdi: "Meniň ýaradylyşym ters. Başga zada ugursyzlyk beren zat maňa keýp berýär. Başga zada rahatlyk berýän zat maňa müşakgat getirýär.

◊ ◊ ◊

Muhammet ibn Alyýan:

– Mürewwet (ýağşy gylyk) diniňi goramak, nebsiňi tanamak, möminleri尊重mak we öz aýbyňy görmekdir.

■ Giňişleýin öwrenmek için çeşmeler:

- 1). Tabakât-üs-Sûfiyye, sah.: 4172;
- 2). Tabakât-ül-Kübrâ, 1-nji tom, sah.: 1163;
- 3). Hilýet-ül-Öwlüyä, 10-njy tom sah.: 3764;
- 4). Yslam alymlarynyň ensiklopediyasy, 4-nji tom, sah.: 222.
- 5). Muhammet Münewwer "Mäne babanyň keramatlaryndan we halatlaryndan hekaýatlar", "Miras" neşirýaty, Aşgabat-2005;
- 6). Ebu Abdu Rahman es-Sulemi "Tabakat eýmat-us-Sufiyá".
- 7). Juma Ataýew "Türkmen topragyndaky "Kiçi Şam" ýa-da Nusay keramaty", 2002 ý.
- 8). Abdur Rafi Hagigat "Tarih-ýe erfan wä a'refan-ýe Irani", "Kumeş" neşirýaty, Tähran-1375 h.h).

Taýýarlan: © Has TÜRKMEN Taryhy şahslar